

DAR NEUŽŽĖLĖS TAKAS Į LIETUVĄ

1993 metais, S. Dariaus ir S. Girėno skrydžio 60-mečio proga du žemaičiai — Jonas Juknius ir Edvardas Slušnys — vienmotoriu lėktuvu "Piper-28" perskrido Atlantą.

Atsisveikinę su Alsėdžiais, pamojęs prie pat miestelio rymančiam senam piliakalniui, Edvardas Slušnys paliko gimtąją Žemaitiją. Iškelia toli, už vandenyno. Į Ameriką! Ten jį vedė neribotų galimybių vizija, o kartu ir nerimas. Galvoje kryžiausiai mintys, apie kurias jis dar garsiai net nekalbėjo. Į Ameriką po pusės metų pas Edvardą atvažiavo ir kitas žemaitis lakūnas Jonas Juknius. Vėl susitiko du draugai, netolimoje praeityje kartu dirbę keleivinio lėktuvo "Jak-40" pilotais. Juos abu į Ameriką atvedė vienas sumanymas. Abiejų rankos ilgėjosi šturvalo. Negaišdami nė dienos, vyrai ėmėsi ieškoti sparnų.

Amerika, kaip reikėjo tikėtis, lietuvius lakūnus sutiko šalta. Jonas su Edvardu greitai suprato, kad jų sumanymo skristi į Lietuvą sėkmė priklauso tik nuo jų pačių ryžto ir užsispyrimo. Neskubėjo paremti šio sumanymo Amerikoje ir jų tautiečiai. Bet lakūnai buvo užsispyrę žemaičiai. Nors pinigų jie neturėjo, bet buvo tvirtai apsisprendę surasti skrydžiui tinkamą lėktuvą, jį įsigyti ir perskristi juo Atlantą — iš Amerikos pasiekti Lietuvą. Tuo skrydžiu jie norėjo pagerbti S. Dariaus ir S. Girėno žygdarbį, priminti, kad ir šiandien dar nėra užgesusi pirmtakų dvasia, užžėlęs takas į Lietuvą.

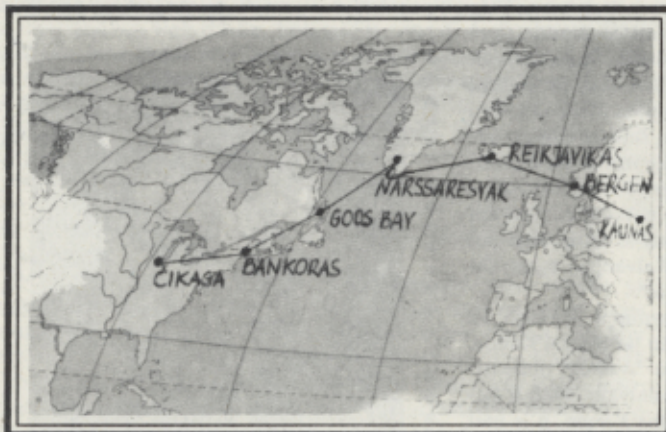
Vyrai apvažinėjo beveik visą Ameriką, nukeliavo ilgesnį nuotolį, negu iš Amerikos iki Lietuvos, kol pas vieną fermerį aptiko jiems tinkamą nedidelį lėktuvą "Piper-28". Lėktuvas buvo tikrai mažas. Tą rodo ir jo variklio galingumas — vos 140 arklio jėgų. Tuo tarpu legendinę "Lituaniką" į Tėvynę traukė 360 arklio jėgų.

Patikėjusi pilotų garbės žodžiu, pinigus lėktuvui pirkti paskolino 80 metų čikagietė ponė Domicelė Petrutytė.

1993 metų liepos 9 dieną Jonas ir Edvardas į Čikagą skrido jau savo lėktuvu. Vyrai skubėjo. Reikėjo neatidėliojant ruošti lėktuvą skrydžiui per vandenyną. Įsigijo žemėlapius, navigacinę įrangą, radijo stotį.

Iš Čikagos Lansingo aerouosto Jonas Juknius ir Edvardas Slušnys pakilo 1993 metų liepos 15-osios naktį. Paskutinis navigacinis prietaisas buvo nupirktas prieš pat skrydį, o gelbėjimosi priemonės buvo nutarta įsigyti nutūpus pirmajame aerodrome. Startas vyko panašiai kaip ir tas, prieš 60 metų. Perkrautas lėktuvas ilgai bėgo pakilimo taku. Ratai nuo betono atsiplėšė tik pačiame juostos gale. Mažas lėktuvėlis pakilo į orą ir nuskriejo į nedidelę šalį, vadinamą Lietuva. Bet priekyje dar laukė rūkai ir stiprūs vėjai, akmenų ir sniego laukai, aštrios kalnų viršūnės, piktai siautėjantis vandenynas. Buvo pats liepos vidury, tačiau, skrendant į šiaurę, darėsi vis vėsiau ir vėsiau. Pilotus saugojo šiltos striukės ir tuo, kad prieš skrydį jas pasiėmė, jie dabar itin džiaugėsi.

Jau pirmoje kelio atkarpoje buvo sustojęs variklis, bet lakūnai

spėjo perjungti kitą benzino baką ir propeleris vėl ėmė traukti į priekį. Daugiausia laiko prie šturvalo praleido Jonas. Edvardas tuo metu vykdė navigacinius skaičiavimus, palaikė radijo ryšį, rašė skrydžio dienoraštį.

Pirmą kartą tūpė po vienuolikos valandų Bankoro aerodrome (JAV). Čia, ruošdamiesi kirsti Kanados sieną, jie įsigijo gelbėjimosi plaustą,

be kurio leistas per vandenyną vargu ar kas ryžtųsi.

Į orą vėl pakilo naktį, kad Goos Bay aerodromą Kanadoje pasiektų šviesiu paros laiku. Po trijų valandų skrydžio, jau kirtus sieną, pablogėjo oras. Ir čia vėl pačiu netikėčiausiu laiku sustojė variklis. Pilotai vėl perjungė kitą baką. Na, o tas kitas benzino bakas tai buvo jų pačių įmontuotas permatomas plastmasinis indas. Kuro kiekį jame lakūnai galėjo stebėti tik vizualiai.

Oras vis blogėjo. Pilki, sunkūs debesys spaudė lėktuvą ant aštrių N tre-Dam pusiasalio kalnų viršūnių. Faktinis skridimo aukštis karlais būdavo vos 30 metrų. Šioje atkarpoje lakūnai nors ir rizikuodami, kad gali apledėti lėktuvas, buvo priversti įlįsti į debesis. Kalnus perskrido būdami debesyse. Toliau jų kelias apie 100 kilometrų ėjo virš įlankos. Nusileidęs iš debesų, dabar pirmą kartą lėktuvas skrido virš vandens. Geras matomumas ir lygus vandens paviršius ilgai nelepino: baigėsi įlanka ir vėl prasidėjo kalnai, teko kilti į debesis. Artėjant prie Goos Bay oras šiek tiek pagerėjo. Lėktuvas nusileido žemiau debesų, bet iš karto pasinėrė į stiprų priešinį vėją. Nusileidus, Kanados pasieniečiai paprašė parodyti leidimą skristi per At-

Jantą. Užsispyrę žemaičiai tokio dokumento neturėjo, todėl kaip įmanydami pradėjo išsisukinėti. Juos išgelbėjo iš Čikagos į aerouostą paskambinęs garbingas lietuvis žurnalistas Anatolijus Šlutas. Jis padėjo išrūpinti ir leidimą.

Na, o laikas nenumaldomai sklaičiavo valandas... Dar Kanadoje Jonas ir Edvardas suprato, kad planuotą dieną Aleksoto pasiekti jie nespės.

Iš Kanados pakilę palamsyje, vyrai pasuko į Grenlandiją. Čia jų laukė sunkiausias kelionės etapas. Lėktuvas vėl pateko į vėjo gūsius. Pasirodžius priekyje kalnams, net ir tokiu oru teko padidinti aukštį. Prasidėjo vandenynas. Priekyje išryškėjo ledkalnai. Debesys čia buvo žemi. Skristi teko 100 metrų virš vandens. Oro temperatūra buvo apie 0 laipsnių. Kabinoje teko įjungti šildytuvą. Virš vandenyno lakūnai suprato, kad geriamo vandens pasiėmė per mažai. Debesys vis labiau spaudė prie vandens. Pūtė stiprus priešinis, greitį stabdantis vėjas. Aukštį teko mažinti. Liūliuojantis vandenynas čia buvo vos už 20 metrų. Kitaip elgtis nebuvo galima: pakilsi aukščiau — apledėjimas garantuotas. O apačioje — tamsi ir piktai vandens praraja... Šiame kelionės etape lėktuvą pilotavo Jonas. Skridimo sąlygos buvo tokios sudėtingos, kad abu lakūnai atsidavė Dievo valiai ir tik jam dėkojo, kad jie gyvi ir skrenda į priekį. Laivų nesimatė. Pradėjo šviesėti. Debesys ėmė kilti aukšty. Lėktuvas čia jau galėjo pakilti iki 50 metrų aukščio. Priekyje pasirodė pirmą banginių kaimenė. Artėjant prie žemyno, oras pagerėjo. Skrendant virš ledo laukų, buvo dar ramiau. Čia, apledėjęs lėktuvui ar pritrūkus degalų, jau galima nutūpti ant sniego, bandyti ieškoti išsigelbėjimo. Pats baisiausias kelio etapas įveiktas. Bet ir vėl... Neužilgo reikėjo skristi tarp kalnų, tarpekliu

(Nukelta į 15 psl.)

(Atkelta iš 14 psl.)

ir, susiradus Narssaresyak aerodromą, jame nutūpti.

Šalta Grenlandijos žemė, bet čia lietuviai lakūnai buvo šiltai sutikti. Jiems suteikta ir visa informacija, reikalinga skrendant toliau į Reikjaviką. Pakilus, vėl tarpekliu reikėjo skristi į Vakarų. Pasiekę vandenyną, išvydę plaukiojančius aisbergus, pietine Grenlandijos pakrante pasuko į rytus. Oras buvo puikus, apačioje baltavo ledo laukai. Šiaurės grožis nuostabus... Tuo metu buvo net sunku ir patikėti, kad, kaip pranašavo meteorologai, pakeliui į Reikjaviką dar reikės sutikti kamuolinius debesis ir rūką.

Tuo metu, kai Jono ir Edvardo valdomas mažas "Piper-28" yrėsi iš Grenlandijos į Islandiją, iš Niujorko į Lietuvą keliolikos tūkstančių metrų aukštyje dideliu greičiu čiuožė modernus amerikiečių reaktivinis lėktuvas "Gulfstream G-4" (Lituania-3). Jame autopiloto ir sistemų darba ramiai kontroliavo pilotai Edvinas Velonskis ir Billas Walkeris. Jie planavo per 9 valandas pasiekti Lietuvą ir suspėti į S. Dariaus ir S. Girėno žygdarbio 60-mečio paminėjimo iškilmes, kurioms buvo ruošiamasi Aleksote. Ten modernaus lėktuvo pilotams ir buvo skirtos didžiulės ovacijos. Tuo metu Jonas ir Edvardas vis dar tebeskrido per Atlantą. Skrido savo likimą patikėję Dievo valiai. Dabar jie artėjo prie Islandijos, šalies, kuri pirmoji pripažino nepriklausomybę atkūrusią Lietuvą.

Šiaurėje blankiai švietė pašvaistė. Čia lakūnai turėjo galimybę stebėti saulėlydį, susijungusį su saulėtekio. Per proparšas tarp debesų lakūnai pamatė pirmąjį laivą. Tekėjo saulė ir kaip tik tuo metu pilotai horizonte išvydo Islandiją. Nors matomumas buvo puikus, bet lakūnai ilgai ieškojo aerodromo — jis netikėtai pasirodė esąs pačiame Reikjaviko miesto centre. Na, o Reikjavikas — mūsų Ukmergės miestelio dydžio. Aerodromas — kaip Šiauliai.

Užmezgę radijo ryšį, lakūnai nusileido. Islandijoje žemaičius maloniai priėmė.

Belaukdami kada vėl galės pakilti (ši kartą turėjo startuoti į Norvegiją), lakūnai sužinojo, kad iš Čikagos skambino A. Šlutas. Šio žmogaus dėmesys Joną ir Edvardą lydėjo per visą kelionę.

... Pagaliau lėktuvas vėl ore. Apačioje — geizeriais pasipuošusi Islandija. Šalta šiaurės žemė, bet tokia šilta Lietuvai. Lik sveika, Islandija!

Lėktuvas vėl skrido virš vandenyno. Aukščiau debesų buvo ramu. Su kiekvienu nauju kilometru lakūnai vis labiau jautė artėjant Lietuvą. Bet kol kas dar tik Norvegija. Čia, Borgen aerodrome, jie nutūpė be didesnių problemų. Lietuvius nustebinę neįprasta tvarka. Prie jų buvo pristatytas palydovas, kuris lakūnų nepaleido iš akių nė minutėi, kol jie čia buvo. Muitininkams labai nepatiko, kad lakūnų pasai sovietiniai, bet, sužinoję, kad vyrai iš Lietuvos, šiek tiek atlyžo, pasiūlė nusiprausti ir permiegoti ant minkštų kėdžių. Tai buvo pirmoji tikro poilsio naktis nuo skrydžio pradžios.

Lėktuvas vėl startavo ryte ir iš karto pario į debesis. Kadangi priekyje — Norvegijos kalnų siena, teko spirale kilti aukštyje virš debesų. Dabar jau saugiai galėjai perskristi kalnus. Skrendant virš Skandinavijos, ryšys buvo puikus, matėsi radarai. Skandinavai pasirodė besą tikri šaunuoliai — jie leido skristi tiesiai į Lietuvą. Praskridus kalnus, debesis ėmė retėti. Nusileidus žemiau, priešais pilotų akis atsivėrė Švedijos peizažas. Laimingai praskrido Gotlandą. Baltijos jūra buvo pilna laivų. Lakūnai angliškai užkalbino Rygą. Susidarė toks įspūdis, kad niekas ir nežino, kad lietuviai grįžta į Lietuvą. Todėl lakūnai nusprendė, kad jų pasirodymas bus siurprizas net ir jų žmonoms. O jos laukė. Per tą laiką namiškius daug įvairiausių minčių buvo aplankiusios: nuo malonių iki pačių juodžiausių.

Netrūkus lakūnai užmezgė ryšį su Palanga. Lietuvos krantas atsakinėjo tik rusiškai...

Pasirodžius Lietuvos žemei, abu pilotus apėmė didžiulis jaudulys — LIETUVA! Jonas su Edvardu paspaudė vienas kitam rankas. Na, o apačioje — šventa žemaičių žemė. Pirmiausia lakūnai apsuko garbės ratą virš Edvardo tėviškės — Alsėdžių. Iš čia nuskrido link Girininkų, ten, kur netoli Vainuto, buvo gimęs Jonas. Vėl garbės ratas, o iš čia — link Tauragės, kur gyvena J. Jukniaus mama. Po to jau Nemuno vaga patraukė į Kauną. A. Šlutas Lietuvai jau buvo pranešęs, kad Jonas Juknius ir Edvardas Slušnys artinasi prie savo kelionės tikslo. Lietuva lakūnų laukė. Sutikimas vyrus maloniai nuteikė.

Nuo Čikagos iki Kauno Jonas Juknius ir Edvardas Slušnys nuskrido 8200 kilometrų, ore išbuvo 56 valandas. Vidutinis lėktuvo greitis buvo apie 150 kilometrų per valandą.

Šio skrydžio Lietuva laukė 60 metų. Pradžioje tam, kad jis būtų, reikėjo, kad Lietuva taptų laisva. Reikėjo per tą laiką neužgesinti S. Dariaus ir S. Girėno įžiebtos ugnelės. Reikėjo, kad Lietuvoje atsirastų tokie lakūnai kaip Jonas Juknius ir Edvardas Slušnys, kurie, suvokę, kad yra gimę lietuviais, ryžtųsi tai pasakyti savo skrydžiu. Jį žygdarbiu pavadinti nebūtų per daug...

Pagal lakūnų prisiminimus ir skrydžio dienoraštį spaudai
paruošė
Stasys KASPARAVIČIUS

Vlodo GAUDIEŠIAUS nuotraukoje lakūnai J. Juknius ir
E. Slušnys

KNINGAS APLE ŽEMAITĖJĖ

"RIETAVO APYLINKĖS"

Spaudaa tou kninga paruošė Būda Vytauts, Millos Vacys, Matulevičios Leuons, Saballauskaitė Ruoma, Sellukaitė Irena, Vėllos Norberts. Išleida anou Lietuvos kraštuotyras draugėjė 1992 metaas.

Kulguo A. Tautavičiaus, K. Labanauskė, L. Klimkas, S. Gutauta, V. Millaus, V. Kontrėma, V. Grinaveckė, V. Būdas, E. Rimsas ėr kėtū žėnuomu Lietuvos muokslėninku straipsnee aple Rėltava ėr anuo apyllukku istuorėjė, etnuograpėjė, kalba, tautuosaka.

"SEPYNI KELLAI IŠ VARNIŲ"

Kudabas Česluova kninga "Septyni keliai iš Varnių" pasėruodė lėmtingaas anuos autuortou, teep dėdėlee myllejosem Žemaitėjė, metaas. Perna Lietuvos atsėsvėikėna so Č. Kudaba. Žemaltemis lėka anuo darbaa. Vėns iš anū — jau mėnavuota kninga, katruo pasakuojėmaa aple senūslius Varnius ėr anuo apyllukės, ėe gyvenusius ėr sėndėlm daa gyvenontlus žmuonės. Kninga išleista Kauna "Spindolė" spaustuvie 3 tūkst. egzempluortu tiražo.

"ŽALIA BRUKNELĖ DAUKANTUI"

Kulugas yžonguo rašuoma: "Rinkinį sudaro du skyriai. Pirmajame surinkti įžymių Lietuvos kultūros darbininkų, dauglausia istorikų, pastebėjimai, svarstymai aple Daukanto asmenį, darbus, jo išpaustas pėdas mūsų raštyjos dirvonoose.

Antroje rinkinio dalyje sudėti mūsų rašytojų pagarbos ir mėlės žodžiai Daukantui".

Knuga išleista 1993 metaas Vėlnou, Lietuvos raštyuoju saajungas leidykluo 3 tūkst. egzempluortu tiražo.

"ATISVEIKINIMAS SU TĖVNE"

Šluo muoksla puopolerėnėma leidėnė autuorė — plungėskė kraštuotyrlėnkė Ravicklenė Eleonuora. Knngelė pasakuo aple Rėltava, anuo dvara, žmuonės, anū gyvenėma ėr darbus. Leidėnė daug illustracėju. Knngelė išleista 1992 metaas Vėlnaus Muoksla ėr encikluopedėju leidykluo.

"LIETUVOS KAIMO PAPROČIAI"

Šluos kningas autuortos Buračos Balys. Kninga išleista 1993 metaas "Mintėis" leidykluo.

"POEZIJA"

Ta Vytauta Mačernė knngelė puoezėjės mylietuojuos teep pat nodžlogina pernaa. Ana išleista 15 tūkstontliu egz. tiražo "Aušruos" spaustovle.

"VAIŠVILA"

Skaitytuojee vėl solakė pakartuotėna raštyuojės Valneklėnės Stasės knugas aple mūsų krašta švėlsuoli Vaisėvėla. Ana išleista pernaa "Spauduos" VĮ spaustovle.

"VYTAUTAS MAJORAS IKI ABLINGOS IR PO JOS"

Šluo kninga, katra yr illustrouta tautuodailinika darbū reprodrukėjuom, parašė Jakelaitis Vytauts. Išleista ana pernaa 3 tūkst. egz. tiražo ėr pasakuo aple vėlna iš žymiaustu Žemaitėjės tautodailiniku, katros somėslėjė sokortė Ablngas ansambli ėr šluo darbo rūpėnuos.

"DVIRAČIU PO ŽEMAITIJA"

1990 metaas "Mintėis" leidykla išleida šluo kninga, bet ana lly pat šluol nepasena. Tėms, katrėl nuorletom iš artliau sosėpažintė so mūsų krašta, ana vėsuomet sosėgadys.

No ėr vėsėms, katrėl iduomaujės mūsų krašta, Lietuvos kalėnduorėnėm švėntiems, tradicėjuom, slūluojem pavartytė tas 1989-1992 metaas įvairluos Lietuvos spaustovlies išspausdintas Kudrėkas Juoza knngelės: "Velykų švėntės", "Kučių naktis", "Užgavėnės", "Motinos diena", "Joninės". Perna dar išėjė "Lietuvių sportiniai žaidimai". Dėdėlee vertinga ėr 1991 metaas "Mintėis" leidykluo išleista Dundullenės Pranės kninga "Lietuvių švėntės", 1992 metaas išleista Krikščionienės Ingas knngelė "Užgavėnės".

Spaudaa paruošė
ŽELVYTĖ DANGUOLĖ